

ПРОЛОГ

Друже старий, що ти шукаєш?
Після всіх отих довгих років на чужині
Ти прибуваєш з уявами,
Які плевав під чужими небесами
Вдалині від рідної землі.

Джордж Сеферіс¹

1

Майже всі думали, що цей чоловік з хлопчиком батько й син.

Вони перетнули свою країну плутаною лінією напрямком на південний захід у старенькому седані «Сітроен», тримаючись переважно другорядних доріг, перескоком, з зупинками. Перш ніж досягти свого кінцевого пункту призначення, вони затрималися у трьох місцях: перше було в штаті Род-Айленд, де цей чорноволий високий чоловік попрацював на текстильній фабриці; потім у Янгставні, Огайо, де він три місяці робив на трактороскладальному конвеєрі; і нарешті в одному маленькому каліфорнійському містечку біля мексиканського кордону, де він заливав пальне на заправці й займався ремонтом маленьких іноземних автомобілів, та ще й так успішно, що це дивувало його самого і дарувало задоволення.

Всюди, де вони зупинялись, він знаходив собі мейнську газету «Портлендська Прес-Гералд» і нашукував у ній згадки про маленьке місто на півдні штату Мейн, яке зветься Єрусалимове Лігво, та містечка довкола нього. Такі згадки час від часу траплялись.

По дорозі до Сентрал-Фоллз у Род-Айленді він у мотельному номері написав синопсис нового роману і послав

¹ George Seferis (Йоргос Сеферіадіс: 1900–1971) — видатний грецький поет, лауреат Нобелівської премії 1963 р.; цитата з його вірша «Повернення вигнанця».

його поштою своєму агенту¹. За мільйон років до цього, ще тоді, коли темрява не накрила його життя, він був доволі популярним романістом. Той агент показав синопсис його останньому видавцю, котрий виказав чемне зацікавлення, але не намір розлучитися з хоч якимись грішми на аванс.

— «Будь ласка» та «дякую», — сказав він хлопчикові, розриваючи на шматки лист від агента, — досі залишаються безплатними.

Промовив він це без надто великої гіркоти й однаково розпочав писати книгу.

Хлопчик не говорив багато. На його обличчі зберігався постійний страдницький вираз, а в очах похмурість — так, ніби вони завжди сканують якийсь гнітючий внутрішній краєвид. У ідальнях і на заправних станціях, де вони дорогою зупинялись, він був чемним, але не більше того. Схоже було, хлопчик не хоче випускати зі своєї уваги високого чоловіка, він явно непокоївся навіть тоді, коли цей чоловік полишав його, щоби відвідати туалет. Він відмовлявся говорити про місто Єрусалимове Лігво, хоча час від часу високий чоловік намагався порушити цю тему, а також він не торкався портлендських газет, які той чоловік подеколи навмисно залишав біля нього.

Коли книжку було написано, вони вже жили в прибережній хатині неподалік автотраси, і обидва часто плавали у Тихому океані. Той був теплішим за Атлантичний і більш дружнім. У ньому не ховалося спогадів. Хлопчик почав набувати зовсім коричневої засмаги.

Хоча жилося їм досить добре — гарне харчування три рази на день і міцний дах над головою — чоловік почав западати в депресію й сумніви щодо такого способу їхнього життя. Він провадив з хлопчиком уроки і начебто нічого не пропускав у процесі освіти (хлопчик був кмітливим

¹ Central Falls — засноване 1675 р. місто (менше 20 тис. мешканців) у найменшому з американських штатів Род-Айленді.

і схильним до книжок, як і він сам колись), але чоловік не вважав, що викреслювання з пам'яті Салимового Лігва йде хлопчикові на користь. Інколи серед ночі той кричав уві сні і скидав на підлогу ковдри.

Надійшов лист із Нью-Йорка. Агент високого чоловіка повідомляв, що «Рендом Хауз» пропонує аванс \$ 12 000 і майже напевне продаж через книжкові клуби¹. Так годиться?

Так годилося.

Чоловік полишив свою роботу на автозаправній станції, і вони з хлопчиком перетнули кордон.

2

Лос-Сапатос, що означає «черевики» (і цією назвою той чоловік потай безкінечно втішався), було маленьким селищем недалеко від океану. Його майже не навідували туристи. Ні доброї дороги, ні океанських краєвидів (для цього треба було пройти п'ять миль пішки далі на захід), і жодних цікавих історичних пам'яток. До того ж у місцевій кантині аж кишіло тарганями, а єдиною хвойдою тут була п'ятдесятирічна бабуса.

Коли Сполучені Штати залишилися позаду, їхнє життя оповило майже неземним спокоєм. Тут рідко над головами пролітали літаки, не було швидкісних автомагістралей і на сотню миль довкола ніхто не мав газонкосарки (і не мріяв завести собі таку річ). У них був радіоприймач, але навіть той видавав звуки без сенсу; всі новини йшли іспанською, яку вже потроху почав осягати хлопчик, але яка залишалася — і завжди залишатиметься — абракадаброю для чоловіка. І вся музика там була немов оперна. Зводили з розуму вечори, коли їм вряди-годи вдавалося ввіймати станцію з попмузикою з Монтерея² з говіркою

¹ Random House — засноване 1925 р. американське видавництво, найбільше в світі з випуску книжок у м'яких обкладинках.

² Monterey — засноване 1770 р. місто на березі океану, культурний центр у Центральній Каліфорнії.

Тамтешні люди полюбляють розважати цією історією туристів, натякаючи, що в місті живуть привиди, тому, мовляв, воно й залишається відтоді порожнім. Імовірнішою ж причиною є те, що Момсон міститься в глухому куті штату, далеко від будь-яких головних доріг. Там нема нічого такого, чого б не було в сотні інших містечок, звісно, окрім таємниці, так схожої на раптове обезлюднення «Марії Целести»¹.

Майже те саме також можна сказати про Єрусалимове Лігво.

За переписом 1970 року в Салимовому Лігві нараховувалося 1319 мешканців — за десять років після попереднього перепису додалося рівно 67 душ. Це розлоге, затишне самоврядне місто, фамільярно поименоване Лігвом його попередніми мешканцями, де відбувалося мало або й геть нічого визначного. Єдиною подією, яку старигані, що регулярно гуртувалися в парку або біля печі в «Агромаркеті Кроссена», мали для обговорення, був підпал п'ятдесят першого року, коли бездумно кинутий кимось сірник спричинив одну з найбільших лісових пожеж в історії штату.

Якщо людина бажала тягнути свою пенсію в маленькому загумінковому містечку, де ніхто не пхає носа до чужих справ, а великою подією тижня здатен стати конкурс на краший пиріг серед пань місцевої Жіночої асоціації, тоді Лігво мало бути добрим вибором. У демографічному сенсі перепис 1970 року показав схему, добре знайому як провінційним соціологам, так і довгочасному мешканцеві будь-якого маленького міста в Мейні: багато старих людей, чимало бідних та багато молодих, котрі з дипломами під пахвами полишають цю місцевість, ніколи не повертаючись туди знову.

Але трохи більше року тому в Єрусалимовому Лігві почало відбуватися дещо таке, що не було звичайним. Люди почали

¹ «Mary Celeste» — знаменитий корабель-привид: американська бригаantina, яка 7 листопада 1872 р. з вантажем спирту вийшла з Нью-Йорка на Геную, а 4 грудня була знайдена в Атлантичному океані за 400 миль від Гібралтару; неушкоджене судно рухалося при ясній погоді з запасом їжі й води та цілим вантажем, але без рятувальної шлюпки та без екіпажу й пасажирів, котрі невідомо куди поділися.

щезати з очей. Природно, більша частина таких зовсім не зникли в справжньому сенсі слова.

Колишній констебль Лігва Паркінс Гіллеспі живе зі своєю сестрою в Кіттері¹. Чарлз Джеймс, хазяїн автозаправної станції навпроти аптеки, тримає тепер ремонтну майстерню в сусідньому Камберленді². Полін Дікенс перебралася до Лос-Анджелеса, а Рода Кьорлес працює на Місію Святого Матвія в Портленді. Цей список «нешезнень» можна продовжувати й продовжувати.

Що інтригує в цих знайдених людях — це їхнє спільне небажання (або неспроможність) говорити про Єрусалимове Лігво і що, якщо взагалі щось, могло статися там. Паркінс Гіллеспі просто подивився на вашого кореспондента, запалив сигарету і сказав: «Я просто вирішив звідти поїхати». Чарлз Джеймс запевнив, що він був змушений поїхати, оскільки його бізнес занепав разом з містом. Полін Дікенс, яка багато років пропрацювала там офіціанткою в кафе «Екселент», так і не відповіла на запитальний лист вашого кореспондента. А міс Кьорлес взагалі відмовляється балакати про Салимове Лігво.

Деякі зі щезнень можна пояснити невеличкими дослідженнями й припущеннями. Лоренс Кроккет, місцевий агент з нерухомості, який зник разом з дружиною і дочкою, залишив по собі кілька сумнівних бізнесових проєктів й угод, включно з перепродажем однієї ділянки землі в Портленді, де зараз будується Портлендський Торговельний центр. Родина Ройса Мак-Дугалла, що також серед зниклих, раніш того року втратила свого маленького сина, тож мало що тримало їх у місті. Вони можуть бути будь-де. Решта також відповідають цій категорії. Як каже шеф поліції штату Пітер Мак-Фі:

«Ми розіслали орієнтування на багацько людей з Єрусалимового Лігва — хоча це не єдине місто в Мейні, де люди випали

¹ Kittery — засноване 1632 р. приморське місто (близько 10 тис. мешканців), приваблює для туристів.

² Cumberland — засноване 1821 р. ярмаркове місто (близько 7 тис. мешканців), одне з найбагатших у штаті Мейн.

з поля зору. Наприклад, Ройс Мак-Дугалл залишився боржником одного банку і двох фінансових компаній... на мій погляд, він просто летяга, втікач від боргів, котрий вирішив дати драла. Колись, цього року або наступного, він скористається якоюсь із тих кредитних карток, що тримає в своєму гаманці, і тоді агенти з повернення активів настрибнуть на нього обома ногами. В Америці зниклі особи такі ж природні, як вишневий пиріг. Ми живемо в автомобілізованому суспільстві. Люди зриваються з прикілків і переїжджають кожні два чи три роки. Інколи вони забувають залишити свою наступну адресу. Особливо неплатники боргів».

Утім, попри всю тверезу практичність слів капітана Мак-Фі, чимало запитань залишаються без відповідей у Єрусалимовому Лігві. Разом зі своїми дружиною й сином зник Генрі Петрі, а містера Петрі, топменеджера страхової компанії «Пруденшел», важко було б назвати летягою. Власник місцевого поховального закладу, місцева бібліотекарка і місцева перукарка-косметологиня також перебувають у списку безадресних людей. Цей список тривожної довжини.

У довколишніх містах уже поширюються ті чутки, що дають початок легендам. Люди вважають, що в Салимовому Лігві живуть привиди. Інколи повідомляють про різнокольорові вогні, що линуть над лінією електропередачі Енергокомпанії Центрального Мейну, яка перетинає навпіл місто, і, якщо ви там скажете, що мешканців забрали геть якісь НЛО, ніхто не засміється. Ходила поголоска про якийсь «темний ковен» молодих людей, що практикували чорну месу, і, можливо, це стягнуло гнів Самого Бога на тезку найсвятішого міста Святої Землі. Інші, менш схильні до надприродного, згадують про тих юнаків, які близько трьох років тому «зникли» в Техасі, в околицях Г'юстона, чії тіла були знайдені в страхотливих масових похованнях¹.

¹ Ідеться про 28 підлітків, яких протягом 1970–1973 років з допомогою двох поліцейських заманив до себе додому, звалтував, убив і зақопав серійний вбивця на ім'я Дін Корл.

Особистий візит до Салимового Лігва робить такі балачки менш дикими. Там не залишилося жодного діючого бізнесу. Останнім, що зник, був заклад «Дрібнички і фармація» Спенсера, який замкнув свої двері у січні. Фермерська крамничка Кроссена, реманентна крамниця, меблевий магазин Барлоу і Стрейкера, кафе «Екселент» і навіть міська управа — всі забиті дошками. Порожня стоїть початкова школа, а також побудована у Лігві в 1967 році для дітей трьох міст консолідована старша школа. Шкільні меблі й підручники було перевезено до тимчасового приміщення в Камберленді в очікуванні референдуму в інших містах цього шкільного округу, але схоже на те, що жодні діти з Салимового Лігва не стануть учнями з початком нового навчального року. Там немає дітей; тільки покинуті крамниці й майстерні, безлюдні обійстя, занедбані галявини, порожні вулиці та пувіви.

До інших людей, місцеперебування яких бажала б встановити поліція штату чи бодай отримати від них звістку, належать пастор методистської церкви Єрусалимового Лігва Джон Гроггінс; парох церкви Святого Андрія отець Доналд Каллаген; місцева вдова Мейбел Вертс, яскрава особистість у церковному й громадському житті Салимового Лігва; місцеве подружжя Лестер і Герріет Дарем, які обоє працювали на сукновальні в Гейтсі¹, хазяйка місцевого пансіону Єва Міллер...

4

За два місяці після появи цієї статті в газеті хлопчика було воцерковлено. Він уперше сповідався — і щиро розповів усе.

5

Сільський парох був старою людиною з сивим волоссям і померезаним зморшками обличчям. З цього обпаленого

¹ Gates Falls — вигадане Стівеном Кінгом і присутнє в кількох його творах місто, списане ним з реального містечка Лізбон-Фоллз, у школі якого він також навчався.

сонцем обличчя пильно вдивлялися на диво живі й прискіпливі очі. То були сині очі, дуже ірландські. Коли високий чоловік прибув до нього додому, священник сидів на ганку і пив чай. Поряд з ним стояв якийсь чоловік у міському костюмі. З волоссям, причесаним на прямий проділ і наpomадженим таким маніром, що нагадав високому чоловіку фотопортрети 1890-х років. Він сухо промовив:

— Я Хесус де ла рей Муньос. Отець Гракон попрохав мене перекладати, оскільки він не володіє англійською. Отець Гракон зробив моїй родині велику послугу, яку саме, я не маю права сповіщати. Таким же чином мої губи на замку щодо справи, яку він наразі бажає обговорити. Вам це прийнятне?

— Так.

Він потис руку Муньосу, а потім Гракону. Гракон відповів іспанською і всміхнувся.

У його щелепі залишалося тільки п'ять зубів, але усмішка була сонячною і радісною.

— Він питається: чи бажаєте ви чашку чаю? Це зелений чай. Вельми освіжає.

— Це було б чудово.

Коли обмін люб'язностями між ними завершився, священник мовив:

— Цей хлопчик не ваш син.

— Ні.

— Химерною була його сповідь. Фактично більш химерної сповіді я не чув за всі роки мого священства.

— Це мене не дивує.

— Він ридав, — сказав отець Гракон, сьорбаючи свій чай. — То були глибокі й жахливі ридання. Вони надходили з підвалин його душі. Чи мушу я поставити запитання, яке ця сповідь збудила в моєму серці?

— Ні, — сказав високий чоловік спокійно. — Не мусите. Він розповідав правду.

Гракон закивав ще до того, як йому це переклав Муньос, і обличчя його спохмурніло. Він нахилився вперед зі зчепленими між колін руками і довго щось говорив. Муньос уважно слухав з помірковано безвиразним обличчям. Коли священник закінчив, Муньос переказав:

— Він каже, що в цьому світі трапляються дивні речі. Сорок років тому один селянин з Ель Граніонеса приніс йому ящірку, яка кричала так, наче то була жінка. Він бачив одного чоловіка зі стигматами, слідами тортур нашого Господа, руки і ноги того чоловіка кровоточили у Стражденну П'ятницю. Він каже, що це жахливі речі, темні речі. Це серйозно для вас і для хлопчика. Особливо для хлопчика. Це з'їдає його живцем. Він каже...

Гракон знову заговорив, коротко.

— Він питає, чи розумієте ви, що ви вчинили в тому Новому Єрусалимі?

— Єрусалимовому Лігві, — уточнив високий чоловік. — Так. Я розумію.

Гракон знову заговорив.

— Він питає, що ви думаєте з цим робити.

Високий чоловік похитав головою. Дуже повільно.

— Я не знаю.

Гракон заговорив знову.

— Він каже, що буде молитися за вас.

6

За тиждень він прокинувся в поту від кошмару і покликав хлопчика на ім'я.

— Я повертаюся назад, — сказав він.

Хлопчик зблід під своєю засмагою.

— Ти зможеш поїхати зі мною? — запитав чоловік.

— Ти любиш мене?

— Так, Господи, так.

Хлопчик почав ридати, і високий чоловік його обійняв.